

Landschapskwaliteit in beweging

Veranderend landbouwbeleid biedt vooral biologische landbouw kansen

Derk Jan Stobbelaar

Erf met een streektypische, Waterlandse opbouw in de lengterichting. Ook in de nieuwbouw is veel hout gebruikt en de erfbeplanting bestaat uit inlandse soorten.

Moet de biologische landbouw meer doen aan landschapskwaliteit dan de landbouw in het algemeen? Moet de biologische landbouw beweging hier ook een vernieuwer zijn? Gezien de ontwikkelingen die op stapel staan is het verstandig om landschapskwaliteit binnen de biologische landbouw een centrale plaats te geven.

De biologische landbouw in Nederland krijgt waarschijnlijk te maken met prijsverlagingen door de toevloed van biologische producten uit Oost-Europa. Tegelijkertijd betekent de groter wordende aandacht van Brussel voor Plattelandsdiensten een kans, aangezien de biologische landbouw die diensten goed kan leveren. Tijdens de laatste onderhandelingen van de Wereld Handels Organisatie

over verdere liberalisatie van de wereldhandel, heeft de EU aangegeven de inkomenssteun aan boeren te stoppen. Daarvoor in de plaats komt een betaling voor het in stand houden van het platteland; boeren worden betaald voor een dienst die ze leveren. Op dit moment heeft deze verandering nog weinig gevolgen, want in feite is alleen de naam van de subsidie veranderd en gaat het nog steeds grotendeels om inkomenssteun. Maar met de uitbreiding van de EU zullen er heldere keuzes gemaakt moeten worden, zoals ook Jongeneel en Koning betogen (Trouw, 14 februari 2002). De EU kan niet tegen de Oosteuropese boeren zeggen dat ze niet voor de subsidie in aanmerking komen omdat de levensstandaard in Oost-Europa lager is dan in West-Europa. Hiermee wordt feite-

lijk erkend dat het een inkomens toeslag is, terwijl tegen Amerika wordt gezegd dat het om een plattelandpremie gaat. Om dit probleem op te lossen zal Brussel volop onderzoek doen naar de mogelijkheden om plattelandsdiensten te kunnen meten en waarderen. Natuur en landschapsbeheer zijn daarin belangrijke elementen. Daarnaast zien we dat LNV druk bezig is om de Codes voor Goede Landbouwpraktijk in te vullen, waarmee ze voor de landbouw een basisomgevingskwaliteit wil definiëren. Tegelijkertijd zit VROM in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening op de lijn van multifunctioneel landgebruik. Het is dus duidelijk waar het beleid zich de komende tijd op gaat richten: voedselproductie wordt minder belangrijk, de leefomgeving, waaronder landschap juist belangrij-

ker. Deze ontwikkeling moet gezien worden als een kans om tegenwicht te bieden aan een mogelijke vloedgolf van goedkoop biologisch voedsel uit Oost-Europa.

Landschapskwaliteit

Landschap is de leefomgeving van mensen en omvat meer dan alleen natuur. Landschapskwaliteit kun je definiëren als leesbaarheid van het landschap. Het landschap moet vragen kunnen beantwoorden zoals: waar ben ik? Hoe heeft dit landschap zich ontwikkeld? In welk jaargetijde leven we nu? Wat zegt mij het landschapspatroon? Waarom staat die boom daar? Deze vragen zijn op biologische bedrijven gemiddeld genomen beter te beantwoorden. Uit onderzoek in drie streken in Nederland blijkt dat de koplopers op het gebied van landschapskwaliteit altijd biologische bedrijven zijn, de achterblijvers altijd gangbaar en de middencategorie bestaat uit beide typen bedrijven¹. Zet dit gegeven naast het onderzoek naar natuur op landbouwbedrijven, waaruit blijkt dat biologische bedrijven over het algemeen een hogere natuurkwaliteit hebben dan gangbare bedrijven. Dan kun je stellen dat er grote kansen liggen voor de biologische sector om deze voorsprong uit te bouwen. Nu al blijkt dat de biologische productiewijze, gecombineerd met een

Rietkragen markeren het landschap en versterken het seizoensbeeld.

hogere landschapskwaliteit, goede kansen biedt voor verbredingsactiviteiten als agro-toerisme en samenwerking met natuurbeschermingsorganisaties, bijvoorbeeld het pachten van land. Hier ligt een heel scala aan mogelijkheden zoals die in het nieuwste boek van Jan Douwe van der Ploeg cum suis, Kleurrijk Platteland, uitvoerig beschreven zijn. Een hoge landschapskwaliteit is hierbij in de meeste gevallen van groot belang. De rol van het landschap loopt van decor (van streekproductie bijvoorbeeld), via productiefactor (van kamperen bij de boer bijvoorbeeld) tot product (agrarisch natuurbeheer). Het streekproduct wordt gewaardeerd als het refe-

reert aan een streek met een duidelijke identiteit en kamperen bij de boer doe je alleen als het daar mooi is.

Natuurnorm als opstapje

Platform Biologica ontwikkelde een vrijwillige natuurnorm, waarin ook een paragraaf is opgenomen over landschapskwaliteit. Deze ontwikkeling valt toe te juichen, omdat dit Brussel en de consument het vertrouwen geeft dat de biologische landbouw in beweging blijft. Dat er gezocht wordt naar mogelijkheden om een gezond product in een fraai landschap te produceren. Als Brussel er werkelijk toe over gaat om landschap en natuur te waarderen, dan loopt de biologische sector voorop. Sterker nog, wanneer de sector erin slaagt een werkbare norm voor landschapskwaliteit te ontwikkelen, bestaat er in mijn beleving de mogelijkheid dat die zal worden overgenomen door Den Haag of Brussel.

Werken aan landschapskwaliteit zorgt ervoor dat de sector de beleidsontwikkelingen voor blijft. Het zorgt er ook voor dat het groene imago dat leeft bij de consument een duidelijke en meetbare basis krijgt. En bovendien biedt biologische landbouw in een fraai landschap een goed uitgangspunt voor verbredingsactiviteiten. ■

¹ K. Hendriks & D.J. Stobbelaar, Landbouw-Landschap, proefschrift Wageningen Universiteit, in voorbereiding.

BIOLOGISCHE LANDBOUW EN VERBREDING

Deze bijdrage is geschreven naar aanleiding van de studiedag *Biologische landbouw en Verbreding - Hoe kan Biologische landbouw bijdragen aan een multifunctioneel landelijk gebied?* van de Studiekring Biologische Landbouw, evenals het artikel *Landbouw en zorg* van Jan Hassink, elders in dit nummer. Deze studiedag werd gehouden op 26 maart 2002 in Wageningen. Een eerdere bijdrage (Holwerda en Kloen, Biologische landbouw meer dan voedselproductie) verscheen in het vorige nummer van Ekoland.

Het centrale thema van de dag was, wat de kansen zijn voor de Biologische landbouw als de Nederlandse landbouw multifunctioneel wordt. Dat wil zeggen: als het Nederlandse landelijk gebied naast voedselproductie een aantal nieuwe functies krijgt, zoals zorg, natuur, landschap en leefbaarheid van het platteland.

Er werden inleidingen gehouden over natuur, landschap, zorg, vernieuwing en beleid. Later hebben de deelnemers aan de hand van stellingen gediscussieerd. Enkele belangrijke uitkomsten van die discussie zijn:

- Voedselproductie moet een centrale rol blijven spelen op het platteland, daarnaast zijn verbredingsactiviteiten op dit ogenblik maatschappelijk gewenst en opportuun.
- Schaalvergroting en rationalisatie van de biologische landbouw kunnen goed samengaan met verbredingsactiviteiten.
- LNV en EU moeten inkomensvoelers voor boeren omzetten in een vergoeding voor publieke groene diensten zoals landschap, natuur en waterbeheer.
- Wageningen UR loopt achter als het gaat om onderwijs in multifunctioneel landgebruik.

Inlichtingen, teksten en verslagen zijn beschikbaar bij Jaap Schouls (schouls@diva.nl) en Derk Jan Stobbelaar (dasz@hetnet.nl)